

การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต ในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก*

Communication for the Knowledge Building and Skills Enhancing in the In-depth Internet
Literacy level of Thai Youths from The Three Main Components

ณัฐนันท์ ศิริเจริญ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำไปสู่วิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนไทยชายหญิงซึ่งกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีอยู่ชั้นปีที่ 1 ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2556 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดยวิธีสุ่มจากการลงทะเบียนเรียนรายวิชาพื้นฐานจำนวนรวม 4 รายวิชา จำนวน 400 คน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการตอบแบบสอบถามและทำแบบทดสอบระดับขั้นต้น โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1) รายวิชา World View & Way of Life กลุ่มที่ 2) รายวิชา Psychology for Living กลุ่มที่ 3) รายวิชา Thai & Global Situation กลุ่มที่ 4) รายวิชา IT & Learning เนื่องจากเป็นกลุ่มวิชาที่มีเนื้อหาละเอียดของบทเรียนซึ่งมีความสัมพันธ์กับความรู้และทักษะในการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 52 คน จาก 4 กลุ่มๆ ละ 13 คน เพื่อทำแบบทดสอบระดับเชิงลึกด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการรายบุคคล การสังเกตการณ์ รวมทั้งการนำข้อสรุปที่ได้ไปอภิปรายกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำบทสรุปสุดท้าย ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ Independent Samples T-Test และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ความรู้และทักษะพื้นฐานระดับขั้นต้นอยู่ในช่วงคะแนน 60 – 69 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และเมื่อทำการทดสอบระดับความรู้และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกหรือระดับสูงตามตัวชี้วัดต่างๆ จาก 3 องค์ประกอบหลัก ผลการทดสอบปรากฏว่า กลุ่มเยาวชนไทย ทำได้เพียงในเกณฑ์ “ปานกลาง” เท่านั้น ทั้งนี้เพราะการให้คำตอบจาก 3 ใน 4 กลุ่ม ยังไม่สามารถแสดงความรู้ด้วยการใช้เหตุผลและทักษะการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตที่บ่งบอกได้ถึงระดับความรู้และทักษะที่มีอยู่อย่างชัดเจนและครอบคลุมในระดับเชิงลึก โดยสามารถสรุปข้อเสนอวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตจาก 3 องค์ประกอบหลัก ได้ดังนี้คือ 1) รูปแบบการสื่อสารหลัก เน้นการสื่อสารระหว่างบุคคล 2) กลยุทธ์การสื่อสารหลัก เน้นกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติ 3) สื่อที่ใช้เป็นหลัก เน้นใช้สื่อบุคคล คือ ครู/อาจารย์

คำสำคัญ: สร้างความรู้, เสริมทักษะ, การรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต, เยาวชนไทย, นักศึกษาระดับปริญญาตรี

* บทความวิจัยนี้เป็นรายงานผลการวิจัย (บางส่วน) จากโครงการดุชนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มสธ.

** นักศึกษาปริญญาเอก สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Email: nattanun2004@yahoo.com อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รศ.ดร.กมลรัฐ อินทรทัศน์/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รศ.ดร.ปิยฉัตร ล้อมขวการ

Abstract

The key objective of this research is to study the knowledge and skills with the in-depth Internet Literacy level of Thai youths from the three main components. This is the process that leads to communication methods for the knowledge building and enhancing the skills of internet literacy. The samples of this research were male and female Thai youths who were the first year undergraduate students, studying in the second semester of the academic year 2013 at Huachiew Chalermprakiet University. The samples were randomly selected from the total 400 students who enrolled in the four courses. The quantitative data were collected from a questionnaire and a basic test. They were divided into four groups: 1) the group of the students enrolled in World View & Way of Life course 2) the group of the students enrolled in Psychology for Living course 3) the group of the students enrolled in Thai & Global Situation course 4) the group of the students enrolled in IT & Learning course. The reason why this research was done by choosing the students who enrolled in these courses, it is because the content of these courses were associated with knowledge and skills in Internet literacy. And the 52 samples divided to 4 groups of 13 students were selected for the in depth-analysis by using qualitative data collection methods. The focus groups, Individual informal interviews, observation including the information from the debate with a panel of experts were collected in order to conclude the final finding. Statistical analysis was performed by using the Independent Samples T-Test and content analysis. The results from the basic test showed that knowledge and skill level of samples was in between 60 - 69 considered as the "moderate." In addition, when the samples were tested in the in-dept knowledge and skills of Internet literacy derived from the 3 main components. The results were showed that samples of Thai Youth knowledge and skill level were in the "moderate" level. Because the results from 3 of 4 groups showed that Thai youths were unable to demonstrate knowledge with reasoning and critical thinking skills to facilitate analyze information from the internet. The research summary offers means of communication methods for the knowledge building and enhancing the skills of Internet literacy from the three main components as follows: 1) the main forms of communication was focused on interpersonal communication, 2) the major communications strategy was focused on the workshop training, and 3) the major media was focused on personal media which was the teacher/professor.

Key words: Knowledge Building, Enhancing Skills, Internet Literacy, Thai Youth, Undergraduate Students

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา รูปแบบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการพัฒนาเพื่อใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 จึงทำให้เกิดแนวคิดสำคัญว่าเยาวชนในยุคนี้นอกจากจะต้องมีความรู้และทักษะในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลแล้ว ยังต้องมีความรู้และทักษะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศด้วย (Jones 2002; Hobbs 2003; European Commission 2007; Center for Media Literacy 2008) เพราะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy) มุ่งเน้นการสร้างความรู้ ทักษะความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเป็นไปตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2554) เพราะสิ่งสำคัญของการพัฒนาเยาวชนไทยขณะนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่การสอนเนื้อหาสาระตามตำราเท่านั้น แต่อยู่ที่การปลูกฝังความรู้ การสร้างเสริมทักษะให้รู้จักค้นหาความรู้ รวมทั้งรู้จักวิเคราะห์ และการแลกเปลี่ยนเพื่อขยายความรู้และเป็นการต่อยอดความรู้ที่มีอยู่ โดยเฉพาะ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งครอบคลุม 3 ด้าน (เขมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม, 2556) ได้แก่ 1) ทักษะด้านการรู้เท่าทันสารสนเทศ 2) ทักษะด้านการใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน และ 3) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อผลิตผลงานสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวม ประเด็นสำคัญ คือ การที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาได้นั้น ต้องประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทั้งผู้สอน ผู้เรียน และสังคม เป็นต้น

ในประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสื่ออินเทอร์เน็ตหลายครั้ง (สุภาณี แก้วมณี, 2547; จินดารัตน์ บวรบริหาร, 2548; วาลี ชันธุวาร, 2551) โดยพบข้อมูลว่า สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้นยังให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รวมทั้งเมื่อเทียบกับสถานการณ์ในต่างประเทศ และจากข้อมูลงานวิจัยของ เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) รวมทั้ง กฤษณา พิมลแสงสุริยา และคณะ (2552) ที่พบว่า เยาวชนไทยที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยยังมีความรู้เท่าทันสื่อไม่เพียงพอหรือยังคงถูกครอบงำทางความคิดโดยสื่อมากขึ้น เช่น อาจถูกโน้มน้าวใจให้อยากเล่นการพนัน ถูกล่อลวงไปกระทำชำเรา เกิดพฤติกรรมเลียนแบบสิ่งที่ปรากฏในสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างขาดสติ เช่น การบริโภคสินค้าอย่างฟุ่มเฟือย การมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรงเพื่อเอาชนะผู้อื่น ห่วงเหินกับสังคมรอบตัว และการเข้าใช้เครือข่ายสังคมบนอินเทอร์เน็ตที่มากเกินไปจนทำลายสมองเหมือนกับผู้ที่ติดแอลกอฮอล์และผู้ที่เล่นการพนัน เป็นต้น (นภินทร ศิริไทย, 2547; สุวรรณ คำมัน, 2551; ประพิมพ์พรรณ สุวรรณกฎ, 2552; พิระชญ์ วีระสุขโข, 2555; ศรีดา ตันทะอธิพานิช, 2555) เห็นได้ว่าผลการศึกษาของนักวิจัยและนักวิชาการมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะผลกระทบด้านลบจากอินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชนทั้งในด้านสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ ซึ่งสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการไม่มีความรู้และทักษะเท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต งานวิจัยของ วรัชญ์ ครุจิต และ ฉัตรฉวี คงดี (2554) มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย (2555) พบว่ากลุ่มเยาวชนไทยยังขาดคุณลักษณะ ขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์เนื้อหาที่มากับสื่ออย่างเหมาะสม ยังขาดทักษะในการอ่านและเขียนสื่อได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นจึงมีโอกาที่จะตกเป็นเหยื่อของการปลูกฝังความเชื่อตามที่สื่อนำเสนอ แม้ว่าจะมีความสามารถทางวิชาการในระดับดีก็ตาม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับเยาวชนที่กำลังศึกษาใน

มหาวิทยาลัย จึงกลายเป็นบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาในยุคปัจจุบันนี้ (จันทร์ฉาย วีระชาติ, 2553)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสารสนเทศในต่างประเทศ (Walker and Moen, 2001) ที่พบว่า นักศึกษาในระดับปริญญาตรียังขาดความชำนาญในการใช้สารสนเทศ ไม่สามารถระบุแหล่งสารสนเทศ ประเมินแหล่งสารสนเทศและเนื้อหาสารสนเทศได้ นักศึกษาประสบปัญหาในการทำรายงาน หรือกระบวนการค้นคว้าวิจัย การกำหนดประเด็นปัญหา การใช้กลยุทธ์ในการค้นหา การกำหนดคำค้น เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษามีการรู้เท่าทันสารสนเทศค่อนข้างจำกัด สำหรับปัญหาผลกระทบต่อเยาวชนจากสื่ออินเทอร์เน็ตในต่างประเทศนั้น จากงานศึกษาต่างๆ อาทิ จากรายงานสถิติการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกา สํารวจโดยเนลสัน (The Nielsen Company) ในปี พ.ศ. 2552 พบว่า เยาวชนหรือวัยรุ่นอเมริกันท่องอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือจำนวนร้อยละ 37 เว็บไซต์สามอันดับแรกที่นิยมเข้าใช้เมื่อมีนาคม 2552 อันดับ ที่หนึ่ง คือ กูเกิล (Google) ร้อยละ 76 อันดับที่สอง คือ ยะฮู (Yahoo) ร้อยละ 62 อันดับที่สาม คือ ยูทูบ (Youtube) ร้อยละ 57 โดยรายงานในเดือนพฤษภาคม 2552 ระบุว่าวัยรุ่นชาวอเมริกัน 12 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 66 ชมวิดีโอทางอินเทอร์เน็ตซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 10 ต่อปี โดยเฉพาะเครือข่ายสังคมของเยาวชน เพราะเป็นวัยที่ต้องการเพื่อนและอยากจะมีกลุ่มเพื่อนที่มีความสนใจแบบเดียวกัน เพื่อสร้างสังคมของตนขึ้นมา รวมทั้งเยาวชนบางส่วนมีพฤติกรรมเป็นโรค “ติดอินเทอร์เน็ต” (Internet addiction) ซึ่งส่งผลกระทบต่อเยาวชนอย่างมากมาย เช่น ใช้เวลาในแต่ละวันมากจนทำให้เสียการเรียน ทำให้สุขภาพย่ำแย่ลง อารมณ์แปรปรวน หงุดหงิดง่าย ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว เป็นต้น (ศรีศักดิ์ จามรมาน, 2552)

จากประเด็นปัญหาผลกระทบมากมายจากสื่ออินเทอร์เน็ต ทำให้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยได้ค้นคว้ารวบรวมทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาค้นคว้า (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548; สุชาดา จักรพิสุทธิ์, 2551; พรทิพย์ เย็นจะบก, 2552; อุษา บิ๊กกินส์, 2554; น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2552; บุบผา เมฆศรีทองคำ และ ดนุลดา จามจุรี, 2554; ธิติรัตน์ สาระพล, 2555; วิลาสินี พิพิธกุล, 2556) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของความรู้และทักษะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในบริบทสังคมไทย

มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ (2548)	1.ความเกี่ยวข้อง 2. ความถูกต้อง 3. ความน่าเชื่อถือของผู้จัดทำ 4. ความทันสมัย
สุชาดา จักรพิสุทธิ์ (2551)	1. การตั้งคำถาม 2. การวิจารณ์ วิพากษ์ และการคิดวิเคราะห์ 3. การแสวงหาข้อมูล 4. การตอบสนอง / ปฏิกริยาย้อนกลับ
พรทิพย์ เย็นจะบก (2552)	1. การเปิดรับสื่อ 2. การวิเคราะห์สื่อ 3. การเข้าใจสื่อ 4. การประเมินค่าสื่อ 5. การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์
น้ำทิพย์ วิภาวิน (2552)	1. การเข้าถึงสื่อ 2. การกำหนด และค้นหาสารสนเทศ 3. การอ่านสื่อออก เข้าใจความหมาย 4. การวิเคราะห์ วิวิจารณ์ ประเมินค่าสื่อ 5. การใช้สื่อตาม ความต้องการ
อุษา บิ๊กกินส์ (2554)	1.การเข้าถึง 2. การวิเคราะห์ 3. การประเมินค่าสื่อ 4. การสร้างสรรค์

บุบผา เมฆศรีทองคำ และ ดนุลดา จามจุรี (2554)	1. การคิดวิจารณ์ญาณ 2. เลือกวเคราะห์ ประเมิน แยกแยะ 3. การตอบโต้ต่อ สื่ออย่างมีเหตุผล น่าเชื่อถือ 4. การรู้ว่าเนื้อหาสื่อมีผลต่อพฤติกรรม
ธิดารัตน์ สาระพล (2555)	1. ความทันสมัย 2. ความน่าเชื่อถือของผู้เขียน 3. ถูกต้องแม่นยำ 4. ความเป็นกลาง 5. ความเหมาะสมของสารสนเทศ 6. ผู้จัดพิมพ์
วิลาลินี พิพิธกุล (2556)	1. สื่อคือสิ่งที่คนสร้างขึ้น 2. สื่อเป็นผู้สร้างภาพความจริง 3. สื่อเป็นตัวเร่งการ ขยายตัวของทุนนิยม 4. ผู้รับสารสามารถเปลี่ยนความหมายของสื่อ 5. สื่อมีนัย ทางธุรกิจแอบแฝง 6. สื่อสอดแทรกความคิดของผู้ผลิต 7. สื่อมีนัยทางสังคมและ การเมืองด้วย 8. สื่อแต่ละประเภทมีรูปแบบของตนเอง

โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของความรู้และทักษะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในบริบทสังคมไทยมาจัดกลุ่ม (Grouping) เพื่อบูรณาการ (Integrated) กับบริบทของต่างประเทศ (Moscow Déclaration, 2012) และสกัดออกมาเป็นแนวคิดขององค์ประกอบหลัก 3 ประการ ของความรู้และทักษะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในการศึกษาครั้งนี้ คือ

องค์ประกอบที่ 1 Access / Retrieval ได้แก่ 1) การกำหนดสารสนเทศ 2) การกำหนดแหล่งสารสนเทศ 3) การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ 4) การกำหนดกลยุทธ์แสวงหาสารสนเทศ 5) การจำแนกสารสนเทศ

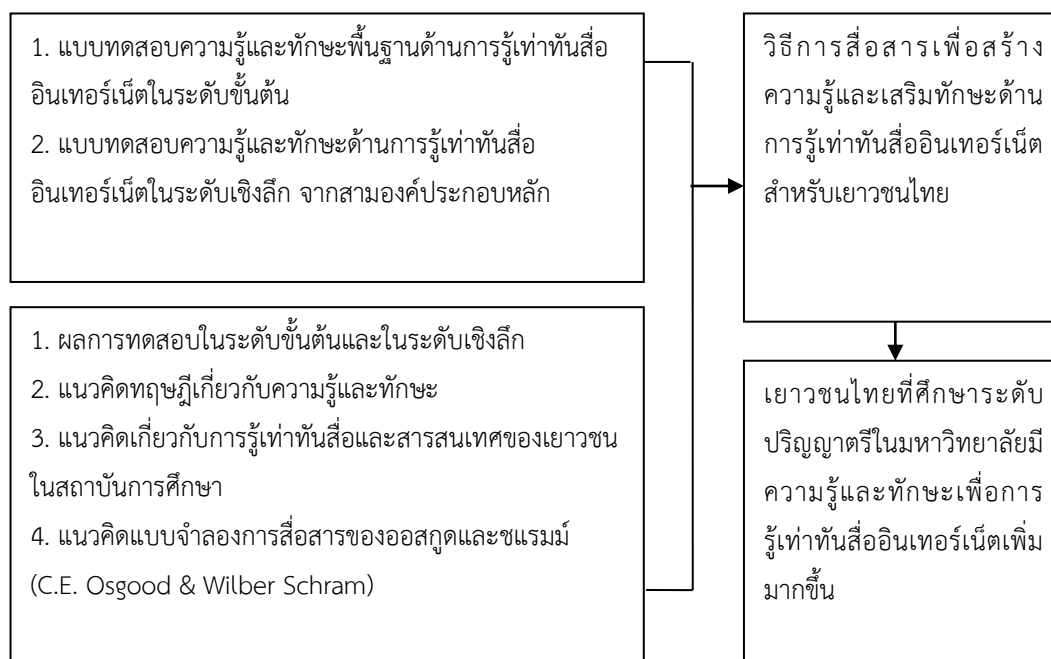
องค์ประกอบที่ 2 Understanding / Assessment / Evaluation ได้แก่ 1) การตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ 2) การรับรู้และเข้าใจกระบวนการของสื่อ เข้าใจผู้ผลิตสื่อ การเข้าใจเนื้อหาสารสนเทศในแต่ละวัฒนธรรม 3) การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอภิปรายและการประเมินคุณค่าเนื้อหาสารสนเทศ

องค์ประกอบที่ 3 Use ได้แก่ 1) การใช้ประโยชน์ที่ต้องการอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 2) การมีสุนทรียศาสตร์และค่านิยม 3) การเข้าใจกระบวนการผลิตและการสร้างสรรค์ 4) การมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้และทักษะพื้นฐานด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับขั้นต้น
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับเยาวชนไทยที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

“ความรู้” แบ่งออกเป็นชั้นต่างๆ คือ 1) ชั้นข้อมูล (Data) เป็นชั้นของข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้ผ่านกระบวนการประมวลผล 2) ชั้นสารสนเทศ (Information) เป็นชั้นของข้อมูลที่ผ่านกระบวนการประมวลผลโดยรวบรวมและสังเคราะห์เอาเฉพาะข้อมูลที่มีความหมายและเป็นประโยชน์ 3) ชั้นความรู้ (Knowledge) เป็นชั้นของผลจากการขัดเกลาและเลือกใช้สารสนเทศให้เป็น “ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง” 4) ชั้นความเฉลียวฉลาด (Wisdom) เป็นชั้นการนำเอาความรู้ต่างๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในสาขาวิชาชีพต่างๆ 5) ชั้นเชาวน์ปัญญา (Intelligence) เป็นชั้นของผลจากการปรุงแต่งและจดจำความรู้และใช้ความเฉลียวฉลาดในสมอง ทำให้เกิดความคิดที่รวดเร็วและฉับไว ส่วนระดับของรู้นั้น แบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ (กันธิกา ทวีรอด และตรีทิพย์ อนงค์ทอง, 2550) คือ 1. ระดับความรู้เชิงทฤษฎี (Know-What) เป็นความรู้เชิงข้อเท็จจริง รู้อะไร เป็นอะไร 2. ระดับความรู้เชิงทฤษฎีและเชิงบริบท (Know-How) เป็นความรู้เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริง ภายใต้สภาพความเป็นจริงที่ซับซ้อนสามารถนำเอาความรู้ขัดแย้งที่ได้มาประยุกต์ใช้ตามบริบทของตนเองได้ 3. ระดับความรู้ในการอธิบายเหตุผล (Know-Why) สามารถถอดความรู้ฝังลึกของตนเองมาแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นหรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้พร้อมทั้งรับเอาความรู้จากผู้อื่นไปปรับใช้ในบริบทของตนเองได้ 4. ระดับความรู้ที่มีคุณค่า (Care-Why) เป็นความรู้ในลักษณะของความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ที่ขับเคลื่อนมาจากภายในตนเองจะเป็นผู้ที่สามารถสกัด ประมวล วิเคราะห์ความรู้ที่ตนเองมีอยู่ กับความรู้ที่ตนเองได้รับ

มาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ เช่น สร้างตัวแบบหรือทฤษฎีใหม่หรือนวัตกรรม ขึ้นมาใช้ในการทำงานได้ การถ่ายทอดการปฏิบัติให้เป็นทฤษฎี เป็นรูปแบบหนึ่งของการต่อยอดความรู้ และทำให้การสืบสาน พัฒนา ความรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ในด้านการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) โดย ซีมัวร์ แพ็พเพิร์ต และคณะ (Seymour Papert & Harel, I. (eds) 1991) ให้ความเห็นว่า “ความรู้” เกิดจากการสร้างขึ้นของบุคคลแต่ละคนด้วยตนเอง การศึกษาจะเป็นการจัด โอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ แนวคิดสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ 1) เริ่มที่ผู้เรียนต้องอยากรู้อยากจะเรียน อยากจะทำก่อน จึงจะเป็นตัวแรงให้พวกเขาขับเคลื่อน เกิดความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) 2) ใช้ความผิดพลาดเป็นบทเรียน เป็นแรงจูงใจภายใน (Internal Motivation) ให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ 3) การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) จะดีกว่าการเรียนรู้คนเดียว 4) เป็นการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ (Learning to Learn) ไม่ใช่การสอน

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะ

“ทักษะ” ที่สำคัญสำหรับเยาวชนในยุคนี้ คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2548) มีองค์ประกอบดังนี้ 1) การตีความความเข้าใจ และให้เหตุผลแก่สิ่งที่ต้องการวิเคราะห์เพื่อแปลความของสิ่งนั้น จะขึ้นกับความรู้ประสบการณ์และค่านิยม 2) การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะวิเคราะห์ 3) การช่างสังเกต สงสัย ช่างถาม จะยึดหลักขอบเขตของคำถาม 5 W 1 H คือ ใคร (Who) อะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) ทำไม (Why) อย่างไร (How) 4) การหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล คือ ค้นหาคำตอบได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุให้เรื่องนั้นเชื่อมกับสิ่งนี้ได้ อย่างไร เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับ เมื่อเกิดเรื่องนั้นส่งผลกระทบอย่างไรมีองค์ประกอบใดบ้างที่นำไปสู่สิ่งนั้น มีวิธีการขั้นตอนการทำให้เกิดสิ่งนี้อย่างไร มีแนวทางแก้ไขปัญหาย่างไรบ้าง

แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของเยาวชนในสถาบันการศึกษา

โดย พอตเตอร์ (Potter, 2005) ได้นำเสนอหลักการความรู้พื้นฐานไปประยุกต์ใช้สำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ได้แก่ 1. การรู้เท่าทันสื่อเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Media Literacy is a continuum) 2. การรู้เท่าทันสื่อจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา (Media Literacy needs to be developed) 3. การรู้เท่าทันสื่อมีหลายมิติ (Media Literacy is multi-dimensional) คือ การรับรู้และความเข้าใจ (Cognitive) อารมณ์ (Emotional)สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) ศีลธรรมหรือค่านิยม (Moral) 4. จุดประสงค์ของการรู้เท่าทันสื่อ คือ มีความสามารถในการตีความสาร (Message)

แนวคิดแบบจำลองการสื่อสารของออสกูดและชแรมม์ (C.E. Osgood & Wilber Schram, 1954) เป็นรูปแบบของการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) โดยกระบวนการสื่อสารอาจไม่ได้เริ่มต้นและสิ้นสุด ณ ที่ใดที่หนึ่งแบบเส้นตรง โดยทั้งสองคนได้นำเสนอธรรมชาติของกระบวนการสื่อสารที่เป็นรูปวงกลม (กิดานันท์ มลิทอง, 2536) เพราะผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร สามารถสลับบทบาทกันได้ระหว่างการเป็นแหล่งสาร (Source)/ผู้เข้ารหัส (Encoder) กับการเป็นผู้รับสาร (Receiver)/ผู้ถอดรหัส (Decoder) ก็ได้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่ากลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนที่เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น สามารถเป็นได้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร ด้วยการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ เป็นปฏิริยาสะท้อนกลับไปยังแหล่งสารได้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ เยาวชนไทยชายหญิงที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2556 ในมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ รวมจำนวน 3,366 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชายหญิงซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ใช้วิธีความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และจากวิธีการสุ่มเลือกแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) จำนวน 400 คน สำหรับตอบแบบสอบถาม และจากรายวิชาพื้นฐาน 4 กลุ่มๆ ละ 13 คน จำนวน 52 คน สำหรับทำแบบทดสอบทั้งในระดับพื้นฐานขั้นต้นและในระดับเชิงลึก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบทดสอบ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการรายบุคคล การสังเกตการณ์ รวมทั้งการอภิปรายกับผู้ทรงคุณวุฒิ

คุณภาพของเครื่องมือ

การหาค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามของ ครอนบาค (Cronbach) ค่าแอลฟา = 0.816 ถือว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง ในด้านความยาก (Difficulty) การหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบทดสอบ (Test) โดยใช้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดระดับความรู้และทักษะพื้นฐาน ในลักษณะแบบเลือกตอบ (Multiple-Choice Items) จะมีตัวเลือกคำตอบ 4 ข้อ แต่มีข้อถูกเพียงข้อเดียว โดยค่าอำนาจจำแนก มีรายละเอียดดังนี้ (ศิริชัย พงษ์วิชัย 2553)

0.40 ขึ้นไป เป็นข้อสอบที่แยกคนได้ดีถึงดีมาก

0.30 – 0.39 เป็นข้อสอบที่แยกคนได้ปานกลาง

0.20 – 0.29 เป็นข้อสอบที่แยกคนได้บ้าง

ต่ำกว่า 0.19 เป็นข้อสอบที่แยกคนได้น้อย แต่ผู้วิจัยคิดว่าเป็นข้อสอบที่น่าจะนำไปใช้ จึงพิจารณาแก้ไขปรับปรุงตัวเลือกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการทบทวนวรรณกรรม จากแบบสอบถาม รวมจำนวน 400 ชุด จากแบบทดสอบ ตัวแทนนักศึกษาจากแต่ละกลุ่มรายวิชาพื้นฐานที่เรียนรวมทุกคณะ 4 รายวิชาๆ ละ 13 คน รวมจำนวน 52 คน การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์ การอภิปรายกับผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ Independent Samples t-test และการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อการวิเคราะห์ระดับความรู้และทักษะพื้นฐานในระดับขั้นต้น ที่มีต่อสื่ออินเทอร์เน็ต

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงคุณภาพ (Analyzing Qualitative Data) ด้วยข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการรายบุคคล เพื่อการวิเคราะห์ระดับความรู้และทักษะที่มีต่อสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึก

โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความรู้และทักษะพื้นฐานด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับขั้นต้น ผลการวิจัย พบว่าการทำแบบทดสอบวัดระดับความรู้และทักษะพื้นฐานที่มีต่อสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับขั้นต้นของเยาวชนไทย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ทำคะแนนได้อยู่ในระดับ 60 – 69 คะแนน จึงแปลผลได้ว่ามีความรู้และทักษะพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนสรุปผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิง จากแบบทดสอบจำนวน 10 ข้อ มีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 1) คำถามคือ ข้อใดหมายถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้ครอบคลุมที่สุด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ย 0.59 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.58

ข้อที่ 2) คำถามคือ โปรแกรมที่ใช้ในการค้นหาข้อมูลบนสื่ออินเทอร์เน็ต พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ย 0.26 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.29

ข้อที่ 3) คำถามคือ World Wide Web (WWW) มีความหมายตรงกับข้อใด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยแล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่าเพศหญิง คือ 0.46 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.27

ข้อที่ 4) คำถามคือ ถ้านักศึกษาต้องการเข้าไปที่ <http://www.google.co.th/> ต้องพิมพ์ชื่อเว็บเพจที่ช่องใด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยแล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่าเพศหญิง คือ 0.71 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.50

ข้อที่ 5) คำถามคือ ข้อควรปฏิบัติในการรักษาความปลอดภัยระบบเครือข่าย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยแล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่าเพศหญิง คือ 0.80 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.67

ข้อที่ 6) คำถามคือ ถ้าต้องการเก็บเว็บไซต์ที่น่าสนใจไว้ใช้งานครั้งต่อไปอย่างรวดเร็วจะปฏิบัติอย่างไร พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยแล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่าเพศหญิง คือ 0.77 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.61

ข้อที่ 7) คำถามคือ ถ้าต้องการสมัครใช้งานสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภท Facebook เป็นครั้งแรกต้องเลือกข้อใด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ย 0.80 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.73

ข้อที่ 8) คำถามคือถ้าสมัครผ่านเข้าระบบของ Facebook ต้องเลือกหรือเติมข้อความในข้อใด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ย 0.90 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.92

ข้อที่ 9) คำถามคือ Twitter.com ใช้ในการสื่อสารข้อความสั้นๆ สามารถโต้ตอบกันได้อย่างรวดเร็ว โดยใช้จำนวนตัวอักษรได้ไม่เกินที่ตัวอักษรในการส่งข้อความแต่ละครั้ง พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยแล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่าเพศชาย คือ 0.55 กลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ย 0.43

ข้อที่ 10) คำถามคือ โปรแกรมใดใช้ในการประชุมหรือพูดคุยที่สามารถสื่อสารกันได้ทั้งภาพเคลื่อนไหว และเสียงของผู้ส่งสารและผู้รับสารพร้อมกันทุกฝ่าย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ย 0.90 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 0.87 เมื่อวิเคราะห์แบบทดสอบรวมทั้งหมด 10 ข้อ พบว่า ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบด้วยค่าสถิติ Independent Samples t-test และจากเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน ดังนี้

คะแนนร้อยละ 80 – 100 = มีระดับความรู้ / ระดับทักษะมากที่สุด (ดีมาก)

คะแนนร้อยละ 70 – 79 = มีระดับความรู้ / ระดับทักษะมาก (ดี)

คะแนนร้อยละ 60 – 69 = มีระดับความรู้ / ระดับทักษะปานกลาง (พอใช้)

คะแนนร้อยละ 50 – 59 = มีระดับความรู้ / ระดับทักษะน้อย (ไม่ค่อยดี)

คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 49 = มีระดับความรู้ / ระดับทักษะน้อยที่สุด (ยังใช้ไม่ได้)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนรวม 10 ข้อ

จากคะแนนเฉพาะของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชายและเฉพาะของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหญิง

ผลการทดสอบจากกลุ่มตัวอย่าง (N = 400 คน)	จำนวน (ร้อยละ)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 คะแนนรวมนักศึกษาชาย จากแบบทดสอบ 10 ข้อ	90 (22.50)	6.6111	2.10240	ปานกลาง
2 คะแนนรวมนักศึกษาหญิง จากแบบทดสอบ 10 ข้อ	310 (77.50)	6.0097	1.83720	ปานกลาง

แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง มีค่าคะแนนสอบเฉลี่ยแล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ยคือ 6.6111 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.10240 มากกว่ากลุ่มเพศหญิง ค่าเฉลี่ย คือ 6.0097 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.83720

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนรวม 10 ข้อ จากคะแนนรวมของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง

ผลการทดสอบจากกลุ่มตัวอย่าง (N = 400 คน)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
คะแนนรวมนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง จากแบบทดสอบ 10 ข้อ	6.1475	1.91046	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนรวม 10 ข้อ จากคะแนนรวมของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 6.1475 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.91046 แปลผลได้ว่าทั้งนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีระดับความรู้และระดับทักษะปานกลาง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับความรู้และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบโดยสรุปอยู่ในเกณฑ์ “ปานกลาง” เพราะการให้คำตอบของกลุ่มตัวอย่างเยาวชนไทย จาก 3 ใน 4 กลุ่ม ยังไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความรู้และทักษะที่เหมาะสมเพียงพอ ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินคุณค่าของข้อมูลสารสนเทศต่างๆ จากสื่ออินเทอร์เน็ต ได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน จึงส่งผลให้ได้คะแนนประเมินอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม มีคะแนนจากการทดสอบที่แตกต่างกัน คือ อยู่ในเกณฑ์ระดับน่าพึงพอใจ จำนวน 3 กลุ่ม คือ ได้รับคะแนนประเมินจากผู้วิจัย ระหว่าง 60 – 69 คะแนน แปลความหมายว่า มีระดับความรู้ / ระดับทักษะปานกลาง

ส่วนกลุ่มที่ได้รับการประเมินและอยู่ในเกณฑ์ระดับน่าพึงพอใจมาก มีเพียงจำนวน 1 กลุ่มเท่านั้น คือ ได้รับคะแนนประเมินจากผู้วิจัย ระหว่าง 70 – 79 คะแนน แปลความหมายว่า มีระดับความรู้ / ระดับทักษะดี เหตุผลมาจากการตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ ของสมาชิกในกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ และทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกได้อย่างน่าพึงพอใจมาก

จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 เพื่อจัดทำข้อเสนอวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับเยาวชนไทย ผลการวิจัย พบข้อสรุปเพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกสำหรับเยาวชนไทย จาก 3 องค์ประกอบหลัก ได้ดังนี้ คือ 1. รูปแบบการสื่อสารหลัก ควรเน้นการสื่อสารระหว่างบุคคล 2. กลยุทธ์การสื่อสารหลัก ควรเน้นกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติ 3. สื่อที่ใช้เป็นหลัก เน้นใช้สื่อบุคคล คือ ครู/อาจารย์

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลสรุปการวิจัยในด้านระดับความรู้และทักษะพื้นฐานด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับขั้นต้น สามารถพิจารณารายละเอียดได้ว่า เยาวชนไทยชายหญิงที่เป็นนักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยในปัจจุบันนี้ มีความรู้และทักษะในการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้เพียงปานกลางหรือพอใช้ คือ ส่วนใหญ่รู้เพียงว่าจะเปิดรับและเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างไรด้วยวิธีการใดเท่านั้น ส่วนรายละเอียดคำตอบข้อที่ตอบถูกและตอบผิดนั้นประกอบด้วย

คำถามข้อ 8 ถามว่าถ้าสมัครผ่านเข้าระบบของ Facebook ต้องเลือกหรือเติมข้อความในข้อใด กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากกว่าผิดร้อยละ 83 รองลงมาตามลำดับดังนี้ คือ

คำถามข้อ 10 ถามว่าโปรแกรมใดใช้ในการประชุมหรือพูดคุยที่สามารถสื่อสารกันได้ทั้งภาพเคลื่อนไหวและเสียงของผู้ส่งสารและผู้รับสารพร้อมกันทุกฝ่าย กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากกว่าผิดร้อยละ 76

คำถามข้อ 7 ถามว่าถ้าต้องการสมัครใช้งานสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภท Facebook เป็นครั้งแรกต้องเลือกข้อใด กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากกว่าผิดร้อยละ 49.50

คำถามข้อ 5 ถามว่าข้อควรปฏิบัติในการรักษาความปลอดภัยระบบเครือข่าย กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากกว่าผิดร้อยละ 40.50

คำถามข้อ 6 ถามว่าถ้าต้องการเก็บเว็บไซต์ที่น่าสนใจไว้ใช้งานครั้งต่อไปอย่างรวดเร็วจะปฏิบัติอย่างไร กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากกว่าผิดร้อยละ 29.50

คำถามข้อ 1 ถามว่าความหมายของอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมที่สุด กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากกว่าผิดร้อยละ 17

คำถามข้อ 4 ถามว่าถ้านักศึกษาต้องการเข้าไปที่ <http://www.google.co.th/> ต้องพิมพ์ชื่อเว็บเพจที่ช่องใด กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากกว่าผิดร้อยละ 9.50

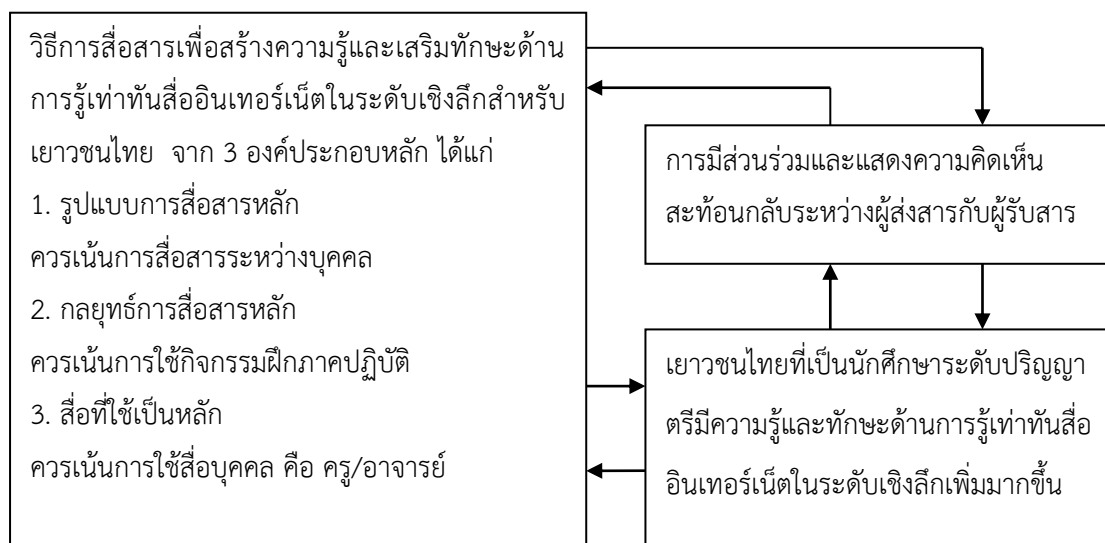
คำถามข้อ 9 ถามว่า Twitter.com ใช้ในการสื่อสารข้อความสั้นๆ สามารถโต้ตอบกันได้อย่างรวดเร็ว ใช้จำนวนตัวอักษรได้ไม่เกินกี่ตัวอักษรในการส่งข้อความแต่ละครั้ง กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากกว่าผิดร้อยละ 5

ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างตอบแบบทดสอบผิดมากกว่าถูก จำนวน 2 ข้อ พบว่าเป็นคำถามข้อ 2 ที่ถามว่าโปรแกรมที่ใช้ในการค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากกว่าถูกร้อยละ 43 และคำถามข้อที่ 3 ที่ถามว่าความหมายของ World Wide Web(WWW) กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากกว่าถูกร้อยละ 37.50

โดยผู้วิจัยได้การกำหนดระดับคะแนนเพื่อเป็นมาตรวัดระดับความรู้และระดับทักษะพื้นฐานในระดับชั้นต้นที่มีต่อสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งแปลความหมายจากคะแนน 60 – 69 ได้ว่าปานกลาง

ส่วนผลสรุปการวิจัยในด้านระดับความรู้และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก สามารถพิจารณารายละเอียดได้ว่า เมื่อต้องใช้ความรู้และทักษะการคิดวิเคราะห์ การการสังเคราะห์ การประเมินคุณค่าของสารสนเทศต่างๆ จากสื่ออินเทอร์เน็ต ปรากฏว่า เยาวชนไทยชายหญิงที่เป็นนักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยในปัจจุบันนี้ ยังไม่สามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารที่ตนเองได้รับจากสื่ออินเทอร์เน็ตได้มากนัก ยังคงเชื่อและรู้สึกคล้อยตามไปกับสารสนเทศที่ตนเองได้รับอย่างไม่ได้ตั้งข้อสงสัยหรือไม่ได้ตั้งคำถามถึงความเป็นจริงหรือความน่าจะเป็นไปได้ของข้อมูลข่าวสารนั้นๆ เท่าไรนัก หรือมักเชื่อตามๆ กันไปกับเพื่อน คือ ถ้าเพื่อนแนะนำมาว่าดี ก็จะเชื่อทันทีว่าทุกสิ่งทุกอย่างในสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นเป็นเรื่องจริงเป็นเรื่องดีไปหมดตามที่เพื่อนบอกเอาไว้ ยังไม่ค่อยเฝ้าหาความรู้และฝึกฝนทักษะในการปฏิเสธหรือต่อต้านในสิ่งที่คิดว่าน่าจะไม่จริง เพราะมักจะคิดแบบผ่านๆ เลยไป จนทำให้กลุ่มตัวอย่างหลายคนมีประสบการณ์กับตนเอง คือ ได้รับความเสียหายทั้งสิ้นเปลืองเวลา สูญเสียทรัพย์สินจากการหลงเชื่อข้อมูลข่าวสารในสื่ออินเทอร์เน็ตโดยไม่ได้ยั้งคิดหรือไม่ได้ไตร่ตรองอย่างที่ควรทำเสียก่อน จึงทำให้ผลการทดสอบในประเด็นนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำคะแนนได้เพียงในระดับคะแนน 60 – 69 เช่นเดียวกับในระดับชั้นต้น แปลความหมายได้ว่า มีความรู้และทักษะในระดับเชิงลึกแค่เพียงปานกลางเท่านั้น การวิเคราะห์พิจารณาข้อมูล คือ ยังต้องมีการสร้างความรู้และเสริมทักษะในระดับสูงเชิงลึกให้กับเยาวชนไทยจาก 3 องค์ประกอบหลักในประเด็นต่างๆ ต่อไป

จากผลสรุปการวิจัยในด้านผลสรุปข้อเสนอวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับเยาวชนไทย

ภาพที่ 2 สรุปข้อเสนอวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับ
เยาวชนไทย

โดยสามารถพิจารณารายละเอียด ได้ดังนี้คือ

1. รูปแบบการสื่อสารหลัก เน้นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)
เหตุผลเนื่องจากมีลักษณะของ “การสื่อสารเป็นคู่” (Dyadic Communication) โดยที่บุคคลหนึ่งเป็นผู้ส่งสาร
และผู้รับสารสลับกันไป สาร คือ ข้อมูลข่าวสารที่ถ่ายทอดให้แก่อีกบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการมองเห็นภาพและการ
ได้ยินเสียง (Sight and Sound) เป็นช่องทาง ส่วนปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (Feedback) เป็นการตอบสนองจาก
บุคคลที่เป็นคู่สื่อสาร (รุ่งรัตน์ ชัยสำเริง, 2553) แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 การติดต่อสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) เป็นการที่ผู้ส่งสารได้
แจ้งหรือเสนอข้อมูลให้ผู้รับสารทราบ เพื่อแนะนำ บอกกล่าว หรือสั่งให้ปฏิบัติการ ซึ่งในบางภารกิจอาจต้องใช้
การสื่อสารแบบทางเดียวนี้ เพราะมิเช่นนั้นจะเกิดความสับสนอลหม่านวุ่นวายระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร จน
สูญเสียเวลา พลังงานไปโดยเปล่าประโยชน์ จึงต้องให้ผู้รับสารเป็นฝ่ายรับสารและปฏิบัติตามหรือฟังตระหนักไว้
ในจิตใจก่อนเท่านั้น ในที่นี้อาจหมายถึงระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน มีการบรรยายให้ความรู้ต่างๆ มีการสั่งโจทย์
การบ้านเพื่อให้นักศึกษากลับไปค้นคว้าเพื่อหาคำตอบ หรืออาจารย์ให้คำข้อมูลชี้แนะแก่นักศึกษา ซึ่งนักศึกษา
จำเป็นต้องเป็นผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียว เป็นต้น

แบบที่ 2 การติดต่อสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) เป็นกระบวนการสื่อสาร
แบบที่ทำให้การติดต่อสื่อสารสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะมีโอกาสได้ทำความเข้าใจ ได้ทำการสะท้อนความคิดเห็น
ความรู้สึกลบไปกลับมาระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารและทั้งสองฝ่ายมีโอกาสพบปะ ชี้แจง ทำการตกลง ทบทวน
ความเข้าใจซึ่งกันและกันได้อีกด้วย ในที่นี้อาจใช้เพื่อการสร้างฐานข้อมูลในเว็บไซต์ของแต่ละมหาวิทยาลัยร่วมกัน
จึงต้องปรึกษาหารือกัน หรือเพื่อร่วมกันวางแผนโครงการรณรงค์ต่างๆ เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น
การออกค่ายฝึกภาคปฏิบัติเรียนรู้ร่วมกัน การเดินรณรงค์เพื่อกระตุ้นความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น

การสื่อสารระหว่างบุคคล มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ ที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต ดังนี้

1) เพื่อเป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร อาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น การบอก การเล่า การวาดรูป หรือ การเขียนเรื่องราวที่ต้องการแล้วส่งผ่านให้นักศึกษาได้ทราบและเข้าใจในข้อมูลข่าวสารนั้น เช่น การแจ้งรับสมัครนักศึกษาทำงานจิตอาสาด้านการออกไปช่วยสอนน้องให้รู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตทางเว็บไซต์หรือทางเฟซบุ๊กของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

2) เพื่อเป็นการจูงใจ ให้เยาวชนนักศึกษาระดับปริญญาตรีรับรู้และเกิดความเชื่อตามจากผู้ส่งสารต้องการ อาจใช้วิธีการหลายอย่าง เช่น การพูด การเขียน เพื่อโน้มน้าวใจเยาวชนให้มีความเห็นด้วยหรือเต็มใจปฏิบัติตาม เช่น ใช้การสื่อสารเพื่อจูงใจให้นักศึกษามีขวัญและกำลังใจ มีความพากเพียรในการเรียน โดยการสร้างวัฒนธรรมในการเรียนการสอน สร้างปรัชญาและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

3) เพื่อเป็นการเน้นความเชื่อ ตอกย้ำความเชื่อและข้อมูลที่ส่งให้เยาวชนนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพราะปัจจุบันเยาวชนต้องเผชิญกับการกระจายของข้อมูลข่าวสารที่มากมาย แตกต่าง หลากหลายและรวดเร็ว หรือเรียกว่า สารสนเทศล้นเกิน (Information Overload) หรืออาจเกิดความสับสนในสารสนเทศเนื่องจากข้อมูลที่มีปริมาณมาก ตลอดจนอาจสูญเสียความเชื่อในข่าวสารข้อมูลที่ได้รับ

4) เพื่อเป็นการกระตุ้นการปฏิบัติตามที่ผู้ส่งสารได้มีการวางแผนงานเอาไว้ โดยอาศัยการบอก การสั่ง การจูงใจ การเตือนความจำตามความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ เช่น อาจารย์ใช้การติดตามการทำการบ้านของนักศึกษา โดยใช้การสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น บอกประกาศในชั้นเรียน การส่งข่าวเตือนผ่านทางเฟซบุ๊ก เป็นต้น (เจษฎา เมยประโคน, 2551)

การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร และเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง โดยจะต้องสื่อสารกันตั้งแต่ระหว่าง 2 คน (Dyad) ขึ้นไป ในระยะใกล้กัน เห็นหน้ากัน (Face to Face) หรือจะไม่เห็นหน้ากันก็ได้ แต่สามารถเข้าใจความหมายร่วมกันได้ (Sharing of Meaning) ทั้งในแบบของวจนะภาษาและอวจนะภาษา เพื่อให้เยาวชนได้รู้จักตัวเองเข้าใจผู้อื่นหรือโลกภายนอก สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และเพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น การสื่อสารระหว่างบุคคลในลักษณะเห็นหน้ากัน ทำให้คู่สื่อสารคือผู้ส่งสารและผู้รับสาร ได้รับการสื่อสารกลับแบบทันทีทันใด (Immediate Feedback) ทำให้สามารถทราบปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (Feedback) และความรู้สึกต่างๆ ของฝ่ายตรงข้ามได้รวดเร็ว เพราะในการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเห็นหน้ากันนั้น มีประสาทที่จะสัมผัสความรู้สึกได้ดี คือ สามารถได้ยินเสียง (Hearing) ได้เห็น (Seeing) จับต้องได้ (Touching) โดยใช้วิธีการใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะ รวมทั้งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเด็นนี้ จะประกอบด้วย

1) การบรรยาย ควรใช้เมื่อเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระหรือหัวข้อใหม่ๆ ให้เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในลักษณะแสดงให้เห็นภาพรวม แสดงข้อเท็จจริง แสดงสถิติต่างๆ ที่น่าสนใจ

2) การสาธิต เป็นการนำเสนอวิธีการในการกระทำบางสิ่งบางอย่างให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมดูหรือเรียนรู้ ควรใช้เมื่อเป็นการสอนทักษะหรือเทคนิคเฉพาะด้านอย่างมีระบบเป็นขั้นเป็นตอน

3) กรณีศึกษา เป็นการนำเสนอเพื่ออธิบายสถานการณ์สมมติที่ต้องการการวิเคราะห์และอภิปรายให้เยาวชนได้รับฟังและมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาาร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

4) บทบาทสมมติ/การจำลองสถานการณ์ ควรใช้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนทัศนคติ ช่วยให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเห็นผลที่ตามมาจากการกระทำหนึ่งๆ ทั้งของตนเองและของผู้อื่น

5) การอภิปรายกลุ่มย่อย ควรใช้เมื่อต้องการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิด การตัดสินใจ และแก้ปัญหา กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน

2. กลยุทธ์การสื่อสารหลัก เน้นกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติ (Workshop) เพราะการจัดกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติ เป็นกลยุทธ์การสื่อสารที่จัดในลักษณะกิจกรรมต่างๆ โดยมีลักษณะเด่น คือ สามารถสร้างความรู้และเสริมทักษะให้กับเยาวชนได้อย่างเต็มที่ ตรงประเด็น เพราะ วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติ เพื่อให้การศึกษาทางอ้อมในวิชาการสาขาต่างๆ แก่กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกระตุ้นเร้ากลุ่มเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับมหาวิทยาลัยหรือชุมชนหรือองค์กรต่างๆ หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติพฤติกรรมของกลุ่มเยาวชนให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ เพื่อสร้างความบันเทิง สนุกสนานความพึงพอใจแก่กลุ่มเยาวชน โดยหลักในการจัดกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติ ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ควรมีศูนย์รวมแนวความคิดเพียงอย่างเดียว ควรเลือกสถานที่ที่เหมาะสมและสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรม ต้องให้กลุ่มเยาวชนเข้าใจง่าย และเสียเวลาน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อโน้มน้าวใจและดึงดูดใจเยาวชนให้มีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบ ต้องพยายามให้กลุ่มเยาวชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายในงานตามความเหมาะสม มีการจัดกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติด้วยการสร้างความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อไว้ใช้ในการป้องกันตนเองจากภัยที่แฝงมากับสื่ออินเทอร์เน็ตที่ไม่เหมาะสม เช่น กิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ โดยการเปิดคลิปจากสื่อในรูปแบบที่หลากหลายและวิเคราะห์ถึงสิ่งที่สื่อต้องการนำเสนอและไม่นำเสนอ หรือ กิจกรรมฝึกการพิจารณาการใช้สื่อที่มีประโยชน์และมีโทษ เช่น “เกมการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต” เพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้ถึงประโยชน์และโทษของการใช้งานจากสื่ออินเทอร์เน็ต หลังจากทำกิจกรรมเสร็จแล้ว นักศึกษาที่เข้าร่วมฝึกภาคปฏิบัติต้องนำความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมไปดำเนินการขยายผลความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในมหาวิทยาลัย ชุมชน และสังคมต่อไป เป็นต้น

โดยการจัดกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัตินี้เป็นการพัฒนาความรู้ (Development of knowledge) มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้คือ (Dean H. Hepworth and Jo Ann Larsen, 1993) ควรติดตามความรู้ใหม่ๆ ที่มีส่วนในการสร้างพื้นฐานความรู้ในการนำไปใช้ในชีวิตรจริงและแลกเปลี่ยนความรู้จากการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมสถาบัน การจัดกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัตินี้ นอกจากจะสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตแล้ว ยังต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้และเท่าทันสื่อต่างๆ เช่น สื่อโฆษณา สื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ในสังคมปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น จัดกิจกรรมแบ่งออกเป็นฐานการเรียนรู้ให้เยาวชนนักศึกษา ได้เรียนรู้จำนวน 3 ฐานการเรียนรู้ จาก 3 องค์ประกอบหลักในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กิจกรรมเช่นนี้จะส่งผลทำให้เยาวชนนักศึกษา ได้ตระหนักถึง คุณประโยชน์และโทษของสื่ออินเทอร์เน็ตในโลกปัจจุบัน เยาวชนได้ฝึกการวิเคราะห์สื่อและสารสนเทศและสามารถเลือกที่จะเชื่อหรือไม่ จะนำมาใช้ประโยชน์ได้หรือไม่จากข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่อยู่ในสื่ออินเทอร์เน็ต นอกจากนั้นยังมีการจัดกิจกรรมสร้างความรู้และเสริมทักษะในการใช้งานโปรแกรมต่างๆ ที่จำเป็นผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้งให้รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากโปรแกรมต่างๆ ผ่านอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) และเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนนักศึกษาระดับปริญญาตรีได้เรียนรู้และเข้าใจการใช้งานด้านการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการสื่อสารของโลกยุคใหม่หรือยุคดิจิทัล สังคมไซเบอร์สเปซและตั้งเป้าหมายไว้ว่า ภายหลังจากเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติ เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะสามารถค้นหา

ข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตและนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป รวมทั้งการติดต่อสื่อสารทางสื่ออินเทอร์เน็ตกับบุคคลต่างๆ ด้วยจิตวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินคุณค่าอย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3. สื่อที่ใช้เป็นหลัก เน้นใช้สื่อบุคคล คือ ครู/อาจารย์ เพราะถือเป็น “สื่อบุคคล” ที่มีความใกล้ชิดกับเยาวชนนักศึกษาเป็นอย่างมาก เป็นการใช้วิธีการสื่อสารผ่าน “อิทธิพลของสื่อบุคคล” (personal influence) ซึ่งถือเป็นผู้ส่งสารที่มีประสิทธิภาพ (Lazarsfeld & Menzel, 1968) เพราะสามารถทำการโน้มน้าวจิตใจให้ความรู้ เสริมสร้างทักษะ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ในด้านลบของเยาวชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการติดต่อสื่อสารจะมีลักษณะง่ายๆ เป็นกันเอง จึงทำให้ง่ายต่อการชักจูงใจให้เยาวชนคล้อยตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ สื่อบุคคลเป็นการติดต่อสื่อสารแบบเผชิญหน้า เปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ใช้สนทนากันได้ในเวลาอันรวดเร็ว ถ้าหากเนื้อหาที่สนทนานั้นได้รับการต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยจากคู่สนทนา เยาวชนหรือผู้รับสารส่วนใหญ่ก็จะเชื่อถือในข้อตัดสินใจและความเห็นของผู้ที่เขารู้จักและนับถือมากกว่าบุคคลที่เขาไม่รู้จักมาก่อนแล้วมาติดต่อสื่อสาร ดังนั้นสื่อบุคคล จึงนับเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่มีประโยชน์และนำไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะการใช้สื่อบุคคลที่เป็นครู/อาจารย์ของเยาวชนเอง เพราะจะสามารถ ใช้การสอนเสริมในวิชาที่เกี่ยวข้อง ใช้สื่อการสอนทั้งที่เป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ในการเชื่อมต่อการส่งผ่านความรู้หรือให้นักศึกษาร่วมกันระดมสมองในการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และทำให้เกิดความเข้าใจและจดจำได้ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว ในด้านแนวคิดของการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนของครู/อาจารย์ (พิมพ์พร พงษ์หล้า, 2554) เพื่อนำมาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ต้องมีความเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน มีขนาดและวิธีการนำเสนอเรื่องราวของสื่อมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน ต้องคำนึงว่าสื่อที่ใช้นั้นเป็นสื่อสำหรับให้ผู้เรียนศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มย่อย เป็นกลุ่มใหญ่หรือใช้ทั้งชั้นเรียน มีการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ การมีส่วนร่วมครอบคลุมถึงการช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต การตอบสนองด้วยการตอบคำถาม การอภิปรายร่วมกัน การขยายฐานความคิดให้หลากหลาย โดยสุดท้ายต้องหาข้อสรุปร่วมกัน ในด้านการใช้สื่อต้องใช้ในจังหวะเวลาที่เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องใช้มากเกินไป ภายหลังการใช้สื่อ ต้องมีการประเมินผลเพื่อนำผลมาปรับปรุงครั้งต่อไป โดยสอดคล้องสัมพันธ์กับ ผลลัพธ์จากงานวิจัยของ อุลิซซา ครุฑะเสน (2556) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชนเอาไว้ และผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่งเสริมที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน คือ 1) กลุ่มเพื่อนและกลุ่มครู 2) การเปิดรับสื่อสร้างสรรค์และการใช้สื่อและเทคโนโลยีสื่ออย่างสร้างสรรค์ 3) การอ่าน 4) สนทนายภาพ โดยต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก กระบวนการกลุ่มและการวิเคราะห์อภิปรายแลกเปลี่ยน การมีส่วนร่วม การใช้สื่อที่เหมาะสมในกิจกรรมและเนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายและเยาวชนสามารถนำไปบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีส่วนร่วม โดยกลุ่มนักศึกษาแกนนำจิตอาสา ป้องกันภัยร้ายจากสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความตระหนัก ความตื่นตัวที่จะเป็นการสร้างความรู้และเสริมทักษะให้กับเยาวชนเป็นรุ่นต่อรุ่นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยมหาวิทยาลัยและองค์กรต่างๆ ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ควรให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน เช่น

งบประมาณ บุคลากร วิทยาการ สถานที่ อุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็น เป็นต้น โดยใช้แนวคิดที่เชื่อว่าเยาวชนที่มีคุณลักษณะของผู้นำต้องมีพลังตื่นตัวมุ่งความสำเร็จ เชื่อมมั่นในตนเอง มีความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ มีทัศนคติในทางบวก การสร้างนักศึกษาแกนนำในเรื่องนี้ จึงเป็นอีกหนึ่งวิธีการที่สำคัญ นอกจากนั้นยังควรใช้แนวคิดเรื่อง “การมีส่วนร่วม” (Participation) ตามที่ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2553) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการที่บุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหารเครือข่ายที่เป็นชมรมหรือกลุ่ม และจะต้องมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ เพื่อสร้างความผูกพัน (Commitment) กับเครือข่าย

2. ด้านการวิจัยในครั้งต่อไป คือ ควรทำการศึกษาในประเด็นเรื่องพฤติกรรมการเลียนแบบและค่านิยมในทางที่ผิดของเยาวชนไทยจากสื่ออินเทอร์เน็ต เนื่องจากผู้วิจัยพบข้อมูลว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต่อเยาวชนไทยว่าเป็นกลุ่มคนที่ชอบตามแฟชั่น เลียนแบบคนดัง และการตามกระแสสังคมของเยาวชนในทางที่ผิด ไม่มีการยั้งคิดก่อนจะทำตามคนดังในสังคมหรือบุคคลที่ตนเองชื่นชอบ ไม่พิจารณาถึงความเหมาะสม เพราะบุคคลสาธารณะบางคนอาจมีพฤติกรรมบางด้านที่เป็นไปในทางลบ รวมทั้งปัจจัยด้านค่านิยม ที่ไม่อยากเป็นคนที่ถูกหาว่าเฉย เฉื่อย บ้านนอกจึงต้องเลียนแบบคนอื่นๆ ให้ดูดี ซึ่งบางครั้งไม่เหมาะสมกับความ เป็นเยาวชน ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย ดังนั้นจึงควรศึกษาถึงวิธีการแก้ไขปัญหานี้เพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมการเลียนแบบในทางที่ไม่เหมาะสมว่าต้องทำเช่นไร มีวิธีการใด ในการสร้างจิตสำนึกที่ดีและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมของสังคมไทยให้กับเยาวชนไทยรุ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กิดานันท์ มลิทอง. (2536). **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

กันธิกา ทวีรอด และตรีทิพย์ อนงค์ทอง. (2550). “ความรู้และการปฏิบัติตนของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการที่คลินิกโรคเบาหวานศูนย์สุขภาพชุมชน สถานีอนามัยหัวโพ ตำบลหัวโพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี.” โปรแกรมวิชาสาธารณสุขชุมชน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

กฤษณา พิมพ์แสงสุริยา, ทองไพเราะ ปุ้ยตระกูล, มรกต กุลธรรมโยธิน และญาณพล ยังยืน. (2552). **ปกป้องเด็กจากภัยโลกออนไลน์ หน้าที่ใครต้องรับผิดชอบ**. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2556). “การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 สำหรับครู.” **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal**. ปีที่ 6, ฉบับที่ 3 (เดือนกันยายน – ธันวาคม 2556): 67-79.

จินดารัตน์ บวรบริหาร. (2548). “รู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต การประเมินความเสี่ยงและพฤติกรรมป้องกันตัวเองของนักเรียนชั้นมัธยมปลายในเขตกรุงเทพมหานคร.” **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.

- เจษฎา เมยประโคน. (2551). **การสื่อสาร (Communication)**. เข้าถึงเมื่อ 9 เมษายน 2557 เข้าถึงได้จาก <http://chetsada.wordpress.com>
- จันทร์ฉาย วีระชาติ. (2553). **การรู้สารสนเทศ มหาวิทยาลัยบูรพา**. เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2555 เข้าถึงได้จาก <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/414072>
- จิรารัตน์ สารพล. (2555). **บทที่ 5 การประเมิน วิเคราะห์และสังเคราะห์สารสนเทศ**. เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2556 เข้าถึงได้จาก <http://autano.blogspot.com/2012/01/5.html>
- นภินทร ศิริไทย. (2547). “ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพภูมิคุ้มสุขภาพที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน.” ใน การพัฒนาองค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อสุขภาพสู่หลักสูตรในระบบและนอกระบบการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2552). **การรู้เรื่องการอ่าน การรู้สารสนเทศ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ. วารสารบรรณศาสตร์ มศว. ปีที่ 2: 109-123.**
- บุบผา เมฆศรีทองคำ และ ดนุตา จามจุรี. (2554). “การศึกษาการรู้เท่าทันสื่อ: วิถีทางในการสร้างพลังการรู้เท่าทันสื่อ.” **วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 (เดือนเมษายน – มิถุนายน 2554): 63-69.**
- ประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูมิ. (2552). “ผลกระทบของอินเทอร์เน็ตต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนไทย: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร ร่วมกับ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา.” มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2552). **ถอดรหัส ลับความคิดเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ: คู่มือการเรียนรู้เท่าทันสื่อ**. กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท ครีเอชั่น.
- พระชนยา วีระสุขโข. (2555). **กฎหมายเกี่ยวกับ Phishing Scam การหลอกลวงบนอินเทอร์เน็ต**. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และศูนย์สร้างสุข สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะมนุษยศาสตร์. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. (2548). **ทักษะการรู้สารสนเทศ พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง กรุงเทพฯ: มศว.**
- มูลนิธิอินเทอร์เน็ตรวมพัฒนาไทย. (2555). **ทันสื่อ ICT โครงการเด็กไทยรู้เท่าทันสื่อ**. เข้าถึงเมื่อ 1 ธันวาคม 2555 เข้าถึงได้จาก <http://www.inetfoundation.or.th/ichappy/index.php?act=media>
- รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ. (2553). **วิชา CP201 การสื่อสารองค์การ**. เข้าถึงเมื่อ 9 เมษายน 2557 เข้าถึงได้จาก <http://elearning2.utcc.ac.th/officialtcu/ECONTENT/CP201/doc1.pdf>
- วาสิ ชันธุวาร. (2551). “การรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น.” ฝายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. โครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ 2550.
- วรัญญู ครุจิต และ ฉัตรฉวี คงดี. (2554). **การสำรวจการเรียนรู้การสอนความรู้เท่าทันสื่อในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย**. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.).
- วิลาสินี พิพิธกุล. (2556). **ความเข้าใจเรื่องระบบสื่อสารมวลชน**. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศรีศักดิ์ จามรมาน. (2552). **ไอทีกับวัยรุ่น**. เอกสารประกอบการบรรยายสัมมนาเรื่อง “ไอทีกับปัญหาวัยรุ่น.” วันที่ 16 กรกฎาคม 2552 มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2553). **การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีดา ตันทะอธิพานิช. (2555). **ภัยแฝงออนไลน์อินเทอร์เน็ตสร้างสรรค์และปลอดภัย**. มูลินีอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สุภาณี แก้วมณี. (2547). “การศึกษาการรู้เท่าทันสื่อหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษานักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.” วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวรรณ คำมัน. (2551). **สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ด้านสังคม**. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุชาติ จักรพิสุทธิ์. (2551). **กระบวนวิชา “พุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่” บทความประกอบการบรรยายถวายพระนิสิตปริญญาโทมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เชียงใหม่**.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2553). **การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยสร้างระบบเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้**. เข้าถึงเมื่อ 12 เมษายน 2557 เข้าถึงได้จาก <http://www.thaigoodview.com/node/58659>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย**. (2554). “**แนวทางการจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียนมาตรฐานสากล**.” เอกสารสนับสนุนการดำเนินงานกระทรวงศึกษาธิการ.
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. (2540). “การวิเคราะห์ระดับมีเดียลิตเตอเรซีของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษา บั๊กกินส์. (2554). **โครงการ “การจัดทำหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสำหรับครู**.” รายงานจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แหล่งเรียนรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศแห่งประเทศไทย.
- อุลิสซา ครุฑเสน. (2556). “**แนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน**.” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. ปีที่ 6, ฉบับที่ 3 (เดือนกันยายน – ธันวาคม 2556): 276-285.

ภาษาต่างประเทศ

- Center for Media Literacy. (2008). **Literacy for the 21st century: An overview & orientation guide to media literacy education** (2nd ed.). Malibu.
- Dean H. Hepworth and Jo Ann Larsen. (1993). **Direct Social work Practice Theory and skills**. California. Brooks' Cole Publishing Company.
- European Commission. (2007). **A European Approach to Media Literacy in the Digital Environment**. Accessed August 6, 2012. Available from www.europa.eu/avpolicy/media_literacy/does/com/en.pdf.

- Hobbs, R. (2003). **The Seven Great Debates in the Media Literacy Movement**. Accessed September 23, 2012. Available from <http://interact.uoregon.edu/MediaLit/mlr/readings/articles/>
- Jones, Steve. (2002). “**The Internet goes to college: How students are living in the future with today's technology. Internet & American Life.**” Accessed August 23, 2012. Available from <http://www.pewinternet.org>
- Lazarsfeld, P.F., & Menzel, H. (1968). **Mass media and personal influence. The Science of Human Communication**. New York: The Basic Book.
- Moscow Déclaration. (2012). **MIL in Knowledge Societies**. Publisher: Interregional Library Cooperation Centre, Moscow.
- Papert, S. & Harel, I. (eds). (1991). **Constructionism: research reports and essays 1985 – 1990**. by the Epistemology and Learning Research Group, the Media Lab, Massachusetts Institute of Technology, Ablex Pub. Corp, Norwood, NJ.
- Potter, W. J. (2005). **Media literacy**. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Walker, Janet R. and Moen, William E. (2001). “**Identifying and Categorizing Information Seeking Strategies in the Networked Environment: an Exploratory Study of Young Adults.**” Accessed September 22, 2012. Available from <http://home.swbell.net/walkerjr/ISBS/proposal.doc.html>